Quaderns DE Poesia

LA POESIA DE RAMON LLULL PER J. M. CAPDEVILA, MANUEL DE MONTOLIU, J. V. FOIX, P. FONT I PUIG, A. SERRA BALDÓ I JOAN TEIXIDOR. – **POEMES** D'UMBERTO SABA, VENTURA GASSOL, C. A. JORDANA, ALVARO CUNQUEIRO, F. GARCIA LORCA I S. SÃNCHEZ JUAN.

NOVEMBRE DE 1935
BARCELONA

127
14

ANY I NOVEMBRE 1935 N.º 4

Quaderns DE Poesia

J. V. FOIX - T. GARCÉS - M. MANENT - C. RIBA - J. TEIXIDOR, *redactors*

LA POESIA EN PROSA DE RAMON LLULL

La prosa de Ramon Llull gairebé sempre és una prosa poètica. Si en algun llibre no es dóna a les imatges esdevé d'una concisió filosòfica excessiva: del to líric i dels *eximplis* i de la novella, passa d'un cop a la logística. No té mai aquella mena de prosa discursiva que Montaigne i Descartes duien a la llengua francesa.

La poesia de Llull, s'ha dit molt, es troba més en el *Llibre de Contemplació*, en el *Fèlix*, en *Blanquerna*, en el *Llibre de Santa Maria*, que en els seus poemes, on sol haver-hi una aridesa curiosa en aquell gran imaginatiu.

Les seves obres en prosa són didàctiques i místiques, i on ell esplaia el seu esperit místic el seu estil esdevé líric, ple d'imatges i de coses vives. En alguns poemes ha volgut donar forma rimada, com a procediment mnemotècnic, a conceptes filosòfics i teològics. Mes encara en els poemes hem de distingir aquells que són merament didàctics d'aquells que són més personals i místics, com el *Cant de Ramon* i el *Desconhort*. Sigui com sigui, és sempre en aquella prosa meravellosa del *Llibre de Contemplació* o de *Blanquerna* on trobem l'eufonia de la llengua, un derivar fàcil, un lèxic abundós, una justesa viva i tanta de riquesa sintàctica. El que no hi trobem és, ni en tendència, l'estil planer i literari, elegant i discursiu, que només amb l'humanisme podia revenir a la cultura europea, i trobà la seva forma perfecta en el classicisme francès, en Bossuet i Pascal, Fontenelle i Voltaire. L'estil de Sant Tomàs és cristal·lí, mes no sabríem imaginar-hi un discurs acadèmic. Ramon Llull, dins la filosofia escolàstica, té l'audàcia de donar-hi, no les formes acostumades procedents de l'Estudi de París, sinó el llenguatge dels trobadors, dels *eximplis*, de les cròniques, de les floretes. Lliga la filosofia a aquest aspecte més feudal i popular de la cultura literària del seu temps. No sembla que escrigui gaire per als universitaris: sembla que escrigui més per prínceps i senyors, per bisbes i cavallers, per clergues i ermitans, per infants i fins pel poble. Afegiu-hi el sentit íntim, personal que tenen els seus llibres. En aquella exaltació contínua hi sentim l'apòstol i l'ermità de Miramar i de Randa; hi sentim la solitud: semblen llibres escrits enmig dels boscatges, vora les fontanes que hi sol descriure. Es aquella solitud interior de què parlen sempre els místics. L'Amic desitjava la solitud "e anar tot sol per ço que hagués companyia de son Amat, amb lo qual està sol entre les gents" (1). Ramon Llull, per damunt de tot és un gran místic, i la seva filosofia és tal vegada una filosofia mística (2). Dins de l'escolàstica no es separa gairebé gens del tomisme. El Cardenal González, que és una autoritat en tomisme i no fou injust amb Ramon Llull, diu que, llevat d'algunes opinions, la seva filosofia "coincide con la escolástica y principalmente con la de Santo Tomás, a la que se acerca más que a la de Escoto, adoptando por completo las teorías del primero, especialmente sobre el entendimiento agente y posible, sobre la unidad de alma en el hombre, sobre la voluntad en sus relaciones con las pasiones" (3). Però Llull parla com els místics, sempre deriva el pensament de les experiències íntimes. Dóna la primacia a l'enteniment sobre la voluntat, mes no hi veieu l'escola, sinó l'experiència viva. En

els seus llibres sentiu l'apòstol i el místic: no l'especulatiu. Preneu el *De ente et essentia* de Sant Tomàs: és un llibre d'estudi; preneu l'*Itinerarium mentis ad Deum* de Sant Bonaventura: és un llibre de mística. Ramon Llull, tot i convenir en tantes coses amb el tomisme, viu dins aquell misticisme franciscà, ple d'amor a la naturalesa, ple d'amor a la vida, que havia d'influir molt en les primeries del Renaixement. Era, en bona partida, l'esperit dels místics, que retornava l'art i l'estudi a la naturalesa.

El misticisme no s'allunya del món ni de la vida en la seva ascesi sinó per retornar-hi. Chesterton ho exposa d'aquella seva manera singular i graciosa: un simple bon home, diu, es distingeix del sant o del místic, en el fet que les coses il·luminen en el primer la noció de Déu; i en el segon, a la inversa, és Déu qui en ell il·lumina totes les coses. L'un va de les criatures a Déu, l'altre ve de Déu en un retorn a les criatures (4). No hi ha, doncs, un abandó de les criatures en el místic, sinó una manera diferent de veure-les. Es una actitud diferent davant de la vida i de la ciència. En les obres filosòfiques de Sant Tomàs (i fins on és possible en la teologia) veieu el punt de partida de la raó, una actitud especulativa. En Ramon Llull, el punt de partida és Déu. Les proves i raons filosòfiques que vinguin, no són de punt de partida, sinó de més a més, com un expandiment de la contemplació mística. El *Llibre de Contemplació* no comença amb les proves de l'existència de Déu, sinó amb l'alegria de l'ànima per haver trobat Déu. Ara, que, com Sant Bonaventura, ell és filòsof; i altres místics, com Sant Joan de la Creu i Santa Teresa, exposen només estats íntims, experiències personals de llur vida religiosa. Mes l'abundor de coses vives i concretes a les obres lul·lianes els ve de la mística, no de la filosofia. L'amor aclareix la raó, li dóna major vigoria, i això també s'acorda amb el tomisme (5). Per Sant Joan de la Creu, en la seva vida completament retreta del món, les criatures són la naturalesa, les aigües, les muntanyes, les valls nemoroses.

Per Ramon Llull són els homes i la societat humana amb les ciutats i governs, amb la cavalleria, l'Església i els gentils, i també la naturalesa amb les fontanes i arbratges i nits estelades. Així l'ascesi dels místics els deslliga de les coses i els hi torna d'altra manera. Sant Joan de la Creu, després d'aquell *nada, nada, nada*, després del silenci interior, no li resta sinó l'amor a Déu en l'*obscuritat* de la fe; però revé a les coses amb un afecte més lliure i il·luminós i amb més vehemència. L'ànima, diu Sant Joan de la Creu, "adquiere más en el desasimiento de las cosas, clara noticia de ellas para entender bien

las verdades acerca de ellas, asi natural como sobrenaturalmente. Por lo cual las goza muy diferentemente que el que está asido a ellas, con grandes ventajas y mejorías (6). Santa Teresa s'abstreu de la societat i de la natura, i el seu món gairebé diríeu que només és les monges i els convents, i, a través de tot això, només les ànimes. "Os parecerá que si no aman por las cosas que ven, ¿que a qué se aficionan? Verdad es que lo que ven aman, y a lo que oyen se aficionan; mas esas cosas que ven son estables. Luego éstos, si aman, pasan por los cuerpos y ponen los ojos en las almas y miran si hay qué amar" (7). Dins el món efusiu de Ramon Llull hi ha, doncs, totes les coses: "Qui vertaderament remembra mon Amat, oblida en les circumstàncies de son remembrament totes coses; e qui totes coses oblida per membrar son Amat, de totes coses lo defèn mon Amat, e part li dóna de totes coses" (8). Aquesta mateixa mística el porta a una vida més externa, el porta a l'apostolat, seguint una tendència catalana, la de Ramon Martí i la de Sant Ramon de Penyafort en induir Sant Tomàs a escriure la *Summa Contra Gentes*. Sota un altre aspecte també té com alguns místics, especialment Santa Teresa, un sentit clar del viure pràctic, que el duu a escriure llibres com el de les *Bèsties* i el de *Mil Proverbis*. Arriba de vegades a l'humor i a una certa ironia popular que després abunda en les contalles d'Eximenis i en els sermons de Sant Vicenç Ferrer. Però Eximenis no era un poeta en prosa, tenia un estil més planer, més a prop de l'estil de la filosofia merament especulativa. L'estil de Ramon Llull sempre té una sobreabundor lírica, fins a arribar al llibre poètic d'*Amic e d'Amat*, i a veritables càntics i virolais en prosa, que s'agermanen a les pregàries i rimes llatines de Sant Bernat, Sant Anselm i Sant Bonaventura.

La literatura catalana tenia així un gran poeta en prosa i, per arrodonir el contrast, més tard formava la seva poesia a l'escola de Tolosa, una poesia discursiva i abstracta, una mena de prosa rimada, en què tingué un gran poeta originalíssim en Auziàs March. La poesia només sortí d'aqueixa aridesa prenent contacte amb la vida social en les diverses maneres de sàtira a València i, en primer terme, en el delicat, viu i mogut *Llibre de les dones* de Jaume Roig, amb el prodigi d'escriure en vers de cinc síl·labes una narració que té alguna cosa de novella, com les de Chaucer i l'Arxiprest de Hita, i on el moviment mètric, tan breu i ràpid, s'adiu meravellosament al nervi descriptiu i a la vivor de les escenes.

Mes aquesta mena de capgirament de la retòrica — aquests prosadors en vers i poetes en prosa — fou un obstacle a la poesia ca-

talana. Per adoptar les maneres italianes, esdevingudes europees, li calia un nou plasmador, que no trobà en poetes com Pere Serafí i Fontanella. Haguérem d'esperar uns segles que el geni de Verdaguer plasmés en vers el català poètic.

JOSEP MARIA CAPDEVILA

(1) "Llibre d'Amic e Amat". 45. "Els Nostres Clàssics". Editorial Barcino.

(2) "Podríamos definir el espíritu del Lulismo diciendo que es... una filosofía mística de la acción". *Cruz y Raya,* núm. 9. Madrid, 1933.

(3) "Historia de la Filosofía", vol. 2.—J. H. Probst no ho creu així: "Volontariste Hylemorphiste, partisan de la Pluralité des Formes, mystique, Llull n'est pas thomiste." *La Mystique de Ramon Llull.*

(4) "The transition from the good man to the saint is a sort of revolution; by which one for whom all things illustrate and illuminate God becomes one for whom God illustrates and illuminates all things... A saint and a poet standing by the some flower might seem to say the same thing; but indeed though they would both be telling the truth, they would both be telling different truths. For one the joy of life is a cause of faith, for the other rather a result of faith". *S. Francis.* Cap. V.

(5) "Plus autem participabit de gloria qui plus habet de charitate: quia ubi est majus charitas, ibi est majus desiderium; et desiderium quodammodo facit desiderantem aptum et paratum ad susceptionem desiderati. Unde qui plus habebit de charitate perfectius Deum videbit et beatior erit." *Sum. Theol.,* 1.ª, 1.ª, Q. XII, art. VI. c.

(6) "Subida al Monte Carmelo". Cap. XX.

(7) "Camino de Perfección". Cap. VI. 8.

(8) "Llibre d'Amic e Amat". 136. "Els nostres clàssics". Ed. Barcino.

RAMON LLULL, POETA

Atenent les divisions de consuetud en la ciència literària, els qui estudien l'obra de Ramon Llull, solen distingir els diferents aspectes de la seva complexa i compacta personalitat i examinen separadament l'obra del filòsof, del místic, de l'apòstol, del novellista, del poeta, etc. En aquestes ratlles em proposo solament explanar algunes idees sobre la seva obra de poeta. I la primera cosa que m'interessa constatar, és que en poques personalitats aquelles divisions apareixen tan arbitràries i gratuites com en la de Ramon Llull. Ramon Llull és poeta i místic tot d'una peça tant si escriu en vers com en prosa, tant si parla de Déu com si parla dels núvols.

Precisament dins la seva immensa producció, la representació més migrada de les seves formidables facultats poètiques és la que trobem en les seves obres rimades. No sabem ni podrem saber mai, segurament, com eren les composicions poètiques que ell escrivía quan feia de trobador i que, sens dubte, ell mateix destruí després de la seva conversió. Llevat del *Desconhort* i del *Cant de Ramon*, on trobem alguns clams profunds de la seva ànima llatzerada, transfigurats en verb lluminós de pura poesia (1), les obres rimades del gran místic mallorquí resten fora del que avui entenem per poesia, per tal com totes elles foren escrites amb una finalitat didàctica, moral o religiosa que les col·loca al mateix nivell de la seva restant producció en prosa. Aquell colofó del *Desconhort* en el qual ens fa saber que ell l'ha

en rimes posat per ço que no s'oblit,

pot ésser aplicat a totes les composicions rimades que brollaren de la seva ploma.

El qualificatiu de poeta, el mereix Ramon Llull per consideracions més profundes que les que es desprenen de la materialitat dels versos d'algunes de les seves obres. La poesia de Ramon Llull està

escampada per tots els seus llibres, siguin del gènere que siguin. Si la llengua catalana, com totes les altres llengues romàniques, pogués disposar d'una paraula com l'alemanya "Dichter" per a aplicar-la a Ramon Llull, em podria estalviar moltes explicacions. A força d'establir l'equivalència entre "poeta" i "componedor de versos" i entre "poesia" i "llenguatge ritmat o metrificat artificialment", hem acabat per oblidar que al costat del concepcte de poesia com a bella expressió i paraula viva, hi ha una altra poesia no d'expressió, sinó de concepció. Aquesta poesia que podem apreciar juxtaposada a l'altra en les grans obres dels poetes genials (hi ha en la *Iliada* i en la *Divina Comèdia*, per exemple, una bellesa i sublimitat de concepció i d'estructura independent de la bellesa i sublimitat dels versos), és també existent en obres genials no-poètiques (per exemple els *Diàlegs* de Plató o la *Ciutat de Déu* de Sant Agustí). Poesia aquesta que té la seva arrel en la imaginació que en l'escriptor genial posseeix la facultat de crear un món de pensament o de somni amb una estructura original. Aquesta poesia de concepció és també l'ànima de les imatges de què es val l'autor per a expressar el seu pensament. En un i altre aspecte trobem aquesta poesia escampada a dojo per totes les obres de Ramon Llull.

Aquesta poesia de concepció i d'imaginació, unida a la poesia de sentiment, la trobem, sobretot, en l'obra que és l'expressió més excelsa i més exquisida de la poesia lul·liana, malgrat no sigui escrita en vers: el *Llibre d'Amic i d'Amat*. La beutat del llenguatge de l'amor diví que trobem en aquest petit llibre, assoleix una sublimitat tan inefable — àdhuc arriscant-nos a comparar-lo amb el *Càntic dels Càntics* — que, en realitat, hem de donar — pel que pertoca a la valoració estètica de l'obra — una importncia exigua al fet material confessat pel propi autor d'ésser fruit de la imitació de les obres dels *sufís* aràbigs ("els quals han paraules d'amor e exemplis abreujats; e són paraules qui han mester exposició e per l'exposició puja l'enteniment més a ensús per lo qual pujament muntiplica e puja la voluntat en devoció").

Encara deixant de banda aquest llibre immortal — flascó que conté l'essència concentrada de la poesia lul·liana — només em caldria recordar alguns dels grans llibres del gran escriptor per a sorprendre-hi la presència viva d'aquesta poesia de concepció i d'imaginació de què suara parlàvem.

Voleu quelcom més magníficament poètic per la seva concepció que el *Blanquerna*? Jo m'arriscaria a col·locar sota aquest aspecte

la gran novella simbòlica de Ramon Llull al mateix nivell de la *Divina Comèdia*. En la gran novella lul·liana trobem aquella força i aquella gràcia arquitectònica que són en gran part el secret de l'encís de la gran creació dantesca. En una i altra obra trobem l'ànima titànica i dolça de l'Edat Mitjana transfigurada en l'harmonia plàstica d'una ferma arquitectura monumental. En *Blanquerna* hi ha el mateix vivíssim ritme d'ascensió espiritual ininterrompuda que trobem en el fons de la genial visió dantesca. I en aquest ritme, que en diríem líric, els autors d'un i altre llibre involucren i harmonitzen l'interès èpic de tots els motius plàstics, representatius de la vida i de l'ideal de la societat de llur època. Quantes i quantes coses podríem dir de la bellesa i de la poesia de les situacions i dels episodis, molts d'ells simbòlics, que omplen les pàgines d'aquest llibre únic en la literatura universal!

Podríem entretenir-nos fent notar les manifestacions de la poesia de concepció i d'imaginació en altres obres lul·lianes, per exemple *El Llibre de l'Orde de Cavalleria*, el del *Gentil i els Tres Savis*, el del *Felix de les Meravelles*. Solament vull referir-me — l'espai de què disposo no dóna per a més — a certs passatges de la més intensa poesia amb què la paciència del lector resulta premiada si es decideix a llegir aquella magna enciclopèdia de la mística lul·liana que porta per títol *Llibre de Contemplació en Déu*. El darrer volum d'aquesta obra és notable per la riquesa i la fastuositat de les al·legories místiques, les quals estan construïdes, de vegades, en forma poemàtica o novel·lesca, amb una varietat de situacions i una complicació d'intriga, que res no té a envejar a les obres més famoses de la literatura al·legòrica medieval, per exemple el *Roman de la Rose*. L'ascensió de l'ànima, pels nou escalons de la contemplació, a l'adoració amorosa de Déu; la simbolització de les tres potències de l'ànima orant i contemplant, en imatges d'una plasticitat i d'una expressivitat per damunt de tota ponderació (hi ha una figuració al·legòrica de "la cambra, el ciri i la porta" que recorda les *Moradas* de Santa Teresa); i els capítols on Ramon Llull desenvolupa els temes del contrast entre el cos i l'ànima, de la "carrera del paradís" i de l'antagonisme entre "la celestial glòria" i "l'infernal pena" en forma de vastes i complexes al·legories novel·lesques d'un sostingut interès dramàtic i amb descripcions de paisatges simbòlics del més pur encís intel·lectual; aquell capítol 359 que és una mena de retòrica mística; tots aquests passatges i molts d'altres que fóra interminable de senyalar fan també d'aquest gran *Llibre de Contemplació*, que és una de les obres cab-

dals de la mística medieval, un abisme insondejable de la més pura i sublim poesia.

Si l'activitat poètica, com creiem fermament moltíssims amants de la poesia que vivim en l'època present, és en el fons un esboç natural i profà de l'activitat mística; si és el místic en els seus estats més sublims el qui ens ajuda a penetrar i aclarir-nos el misteri del poeta; si, per a parlar amb paraules de malaguanyat abbé Brémond, "en el poeta perfecte l'experiència poètica tendeix a trobar-se amb la pregària, i si la poesia, per una definició paradoxal, és "una pregària que no prega però que fa pregar", Ramon Llull, místic i poeta a l'hora, que arriba a la fusió perfecta de la poesia i de la pregària en la contemplació de Déu, reclama que el collloquem entre els més alts i sublims poetes de la humanitat. Aquell poeta serà el més gran de tots, que més sap d'expressar l'inefable. I Ramon Lull podria repetir amb la més perfecta aplicació a la seva poesia, aquells versos extàtics de Francis Thompson:

O world invisible, we view thee;
O world intangible, we touch thee;
O world inknowable, we know thee;
Inapprehensible, we clutch thee.

(O món invisible, nosaltres et veiem; O món intangible, nosaltres et toquem; O món incognoscible, nosaltres et coneixem; Intangible, nosaltres t'estrenyem.)

MANUEL DE MONTOLIU

(1) Vegeu-ne algunes mostres:

Enfre la vinya e'l fenollar
amor me pres, fe'm Deus amar
enfre sospirs e plors estar.

Vull morir en pèlag d'amor
tots jorns consir la deshonor
que fan a Deu li gran senyor.

Me n'ané en un boscatge on estava en plor
tant fort desconhortat, que el cor n'era en dolor;
mas per ço car plorava hi sentia dolçor
e car a Deu parlava feent a ell clamor.

PRODIGIS LUL·LIANS

I

"Estant Blanquerna en aquest pensament, en volentat li venc que es donàs fortment a adorar e a comtemplar Déu, per tal que en la oració li demostràs la manera e la matèria de què ell feés lo llibre. Dementre que Blanquerna plorava e adorava, e en la sobirana estremitat de ses forces havia pujada Déus sa ànima, qui el contemplava, Blanquerna se sentí eixit de manera, per la gran frevor e devoció en què era, e cogità que força d'amor no segueix manera con l'amic ama molt fortment son amat."

Cal cenyir-se al sentit literal de la frase: no veure en tot una imatge. Aquest costum ha malmès realitats valuoses. Doneu-li, doncs, la seva primera i més immediata interpretació. Llavors, potser, se us farà més fàcil el perquè d'un fenomen que tan aviat et captiva com et sorprèn i t'agita. ¿On dorm, et deies, el secret, la clau d'aquesta caixa closa, que t'expliqui raonablement el tumult que et posseeix, estrall de la teva pau i de la teva seguretat, quan has fet ressonar dintre teu la breu i senzilla poesia lul·liana? Llull és, per dir-ho d'una manera o altra, com una gran força que et pot esmortir i abatre dolçament. Et plega, ets d'ell només — talment un eco feble del seu gust i de la seva voluntat.

És, doncs, ben lícit de témer. I de, un cop vençut l'esglai, intentar de saber on és el filtre meravellós que t'ha torbat i vençut tan implacablement. Una curiositat, un instint furgador, el desig de vèncer també, t'empenyen. I et trobes una vegada més amb aquelles paraules davant teu, vives, en espera d'una dissecció rigorosa, d'un aclariment definitiu.

La superfície és llisa, com indiferent; els mots desgranen uns conceptes no ignorats; els colors gairebé no existeixen; tot es mou

amb una blanesa perfecta. No hi ha salt, cap contrast violent, cap tonalitat brillant: humilitat —se m'acut de dir pobresa—; ignorància de l'enginy més elemental; finalitat artística com deixada de banda. Res no crida — com l'aigua admirada o el vent aturat, treballa la bellesa. Damunt d'idees elementals, amb formes elementals, ignorant de tantes coses, s'ha bastit el miracle. No necessitava gairebé res per a aixecar-se. Potser és pecat de furgar tant i de voler esbrinar el motiu de tot. Tanmateix, si res d'aprehensible empaita els meus dubtes, si veig la poesia com absurdament agafada en aquesta xarxa tan fina, em resta encara, com a últim redós, la seva mateixa relació de com es posà a escriure el seu llibre. Llavors se m'apareix un esqueix del que pot ésser la rel. *Se sentí eixit.* Se'm fa necessari de creure en aquesta frase. *Se sentí eixit,* emportat, raptat per la gran força. Abans tot era una preparació adient i severa — i com a premi de tanta espera, de tanta vida humil, de tanta experiència acumulada, les paraules indiferents se't lligaran amb foc, tot alenarà com de sorpresa, et sentiràs endut, fora de tu mateix, i amb armes precàries et serà permès de vèncer.

Sóc feliç de saber que el miracle s'aixeca damunt tan poca cosa i amb pedres tan senzilles, i, encara, que qualsevol carn pot ésser l'escollida. La poesia de Llull em dóna la mesura exacta de la més pura possibilitat poètica. Fortament —i absurdament també— fa gràvid i fruitós el no-res.

II

"...companyia no vull haver sinó de Déu e d'arbres, erbes, d'aucells, bèsties salvatges, aigües, fonts, prats e ribacges, sol, luna, stelles; cor neguna d'estes coses no embarguen la ànima a contemplar son Déu."

Hi ha un cert país, una mena de captenIment humà, que constantment sol·licita en la seva soledat amorosa la companyia immòbil de la natura. No li fa nosa, per llançar-se en la més pregona aventura mística, la presència de les coses que callen. En el diàleg de Blanquerna i Nathana hi ha, ultra l'afirmació d'una voluntat arrelada, el desig, que és alhora el reconeixement d'una necessitat, d'acompanyar-se, després de tot, del món. Del món, és clar, que serveix per al que el vols: el món que pots, sense resistència, informar. I en aquell moment en què totes les recances semblen amuntegar-se en el pit de Blanquerna, potser és lícit de creure que un arbre vivent, un ocell no defès, conspiraven a fer més humanament possible la seva

decisió. Si, en definitiva, has d'eludir el veïnatge d'altres voluntats, t'és permès, amb tot, un espectacle submís, descans de l'esperit i, encara, remembrança de Déu. En el compte del seu dia Blanquerna esmerçarà també unes hores als estels, a les muntanyes, als plans i a l'hort humil.

En el mateix segle i a l'altra banda del mar que podem contemplar cada dia, uns homes que escrivien també les seves joies i els seus treballs, agermanaven d'una manera semblant aquell gran anhel i l'amor ardent per tot el que se us ha donat per a mirar. Una mateixa fusió, una idèntica recerca del diví a través de l'humà i de l'humà a través del diví, era assajada. Si els resultats, abans i ara, coincideixen, no serà tampoc excessivament estrany. Els trobadors de Déu, els pobrissons d'Assís, com Llull, humanitzaven, feien ben pròxim, alhora que purissim, un ideal de perfecció.

Veure com es filtra entre el gran delit aquesta sensibilitat del paisatge, que encara és vist en el seu detall i no en la complexitat panoràmica, és doblement impressionant per tal com, ultra agilitzar i acolorir una visió, inicia una redescoberta dels valors més humans. Altrament, només així se't fa vivissima la sensació d'una realitat ultraterrena. T'entra pels sentits, t'amara el cor, et desemboira l'enteniment. Es reïx a crear una emoció irreflexiva en el primer moment, reflexiva després—còsmica en conjunt. Tot el que pertany a l'home hi intervé. Llull no és un afortunat pescador d'aspectes: és una suma de tot el que a l'home pertany i que cerca, tot simplement, d'esdevenir, sense trencar cap amarra, un espectacle vivent de superada humanitat.

III

"Moria l'amic per plaer, e vivia per llanguiments; e els plaers e els turments s'ajustaven e s'unien en ésser una cosa mateixa en la volentat de l'amic. E per açò l'amic, en un temps mateix, moria e vivia."

Aquest ample joc paradoxat trenat amb extrems, amor i vida, turments i goigs, soledat i companyia, que trobarem més tard en els grans místics alemanys i espanyols, ja es desplega en Llull amb tota la seva força dramàtica. El "Llibre d'amic e amat" persegueix inlassablement tot de possibilitats amoroses i es complau en aquesta fusió d'elements contraris que mesuren l'amor en tota la seva fondària.

Aquestes tres-centes seixanta-cinc galanies del "Llibre d'amic e amat" perpetuen un delit excels; aguditzen amb comentaris, exemples i imatges, els avatars d'una gran experiència íntima. Exàmens

de prelació, disquisicions metafísiques, allegories elegants, moviments del cor i, àdhuc, simple defallença corporal d'un esperit extremament afectat, són la matèria per damunt de la qual la realitat encesa del seu fervor vola esgarrifant-ho tot. Trobareu una multitud d'obres medievals escrites amb tema semblant, amb material semblant, i àdhuc amb procediment semblant. En Llull, però, s'endevinen més pròximes totes les veritats poètiques, religioses, vitals — que fan verament eterna l'obra. El tòpic ja no hi és, encara que s'escrigui; la veu ardent ho neteja tot. Tenim de Llull una impressió vivíssima, que enruna segles, com de tots els homes que bastiren una obra damunt d'una autèntica realitat personal.

No ens és permès encara d'oferir al món una contribució més real que l'obra d'aquest primitiu que la providència ha volgut que restés, precisament, el nostre clàssic. Tanmateix no deixa lloc a la recança la gran ciutat de fe frenètica d'aquell que anava pel món com un foll fins a fer pensar a la gent que *havia perdut son seny*. Ens sabem forts i històricament redimits, amb la seva magnitud. La figura de Llull es presta fàcilment a secundar les més nobles decisions, i res més voldríem que aquesta terra de seny en tingués prou per a enfollir-se quan tot mana de fer-ho. Llull, el gran illuminat, ha d'ésser un mirall en un país on totes les coses conspiren a no ésser constants i dures i excessivament tenses. Aquesta constància, aquesta duresa, aquesta tensió espiritual que ens manquen tan sovint, posem-les, almenys avui, en el nostre comentari i en la nostra devoció. Afanyem-nos d'acomplir lleialment amb el que és la justícia. La projecció de la gran obra lul·liana damunt nostre ha de contribuir a l'adveniment del gran dia que tots ens hem imaginat. No ens manquen sinó les seves virtuts. Contemplant-les ens sentirem, també, *eixits*, emportats dintre del gran vent memorable.

JOAN TEIXIDOR

DE NOSTRA DONA SANTA MARIA

Santa Maria és nom que significa santa mare més que altres; per què jo us entén santa mare per vostre nom qui és santa Maria. Per què a vós, santa Maria, fas reverència e honor per ço car sots santa mare, e en vós vostre sant Fill ahor, e per ell de vós m'enamor e'm fas servidor.

2. Santa Maria significa santa mar, per què us apel santa mar, on viuen esperances de peccadors, e de qui ixen aygues vives, qui són llàgremes de peccadors qui a vós demanen ajuda e secors. A vós, santa mar, deman ajuda per exir de mala mar tribulada per peccats, en què perexen peccadors, car no han en vós esperança.

3. Vós sots alba qui il·lumina cor de peccadors, cor estan en mar amargosa, e en mar dolça suau e amorosa estan per vostra amor, e de llurs peccats han tristícia e dolor: tristícia ab alegria, dolor ab dolçor, consirans en vostres altees, desirans vostres honraments multiplicar e dir a les gents qui vós no conexen ni amen. Per què a vós, alba qui il·lumina tenebres, me don e'm coman, e per vós mon cor s'il·lumina e's fa hostal de vostra amor.

4. Estela qui cel, terra e mar il·lumina, il·luminats mon cor peccador de vostra amor, car tot està tenebrós per peccats e car vós molt no ama. Estela qui il·luminats les altres esteles, avallats als vostres enamorats qui a vós se reclamen can són cuytats per tenebres de peccats. A vós, estela, puig mon membrar entendre e amar, per ells il·luminar de la vostra amor resplendent e gloriosa.

5. A vós, regina de regines, verge de vèrgens, carboncle, robís, maragde e safir de totes peres precioses, dó en servitud totes mes forces corporals e esperitals per honrar e servir les vostres valors honraments e honors, d'on ixen virtuts a peccadors qui tenen vostre reclam can són en tribulacions, temptacions e en greus malenances.

6. Vós, emperadriu, sots font, d'on ixen flors vermelles al cor del peccador qui per votra amor sospira, e ixen aygues qui són llagremes de peccadors can per vostra amor llurs peccats ploren: sospirs qui enbrasen lo cor d'amor, aygues qui laven cor del peccador de peccats per ço que en ell vós estiats per membrança e amor. A vós, font gloriosa, dó ma esperança e ma amor, e per vos amar planch, sospir e plor ab dolçor d'amor.

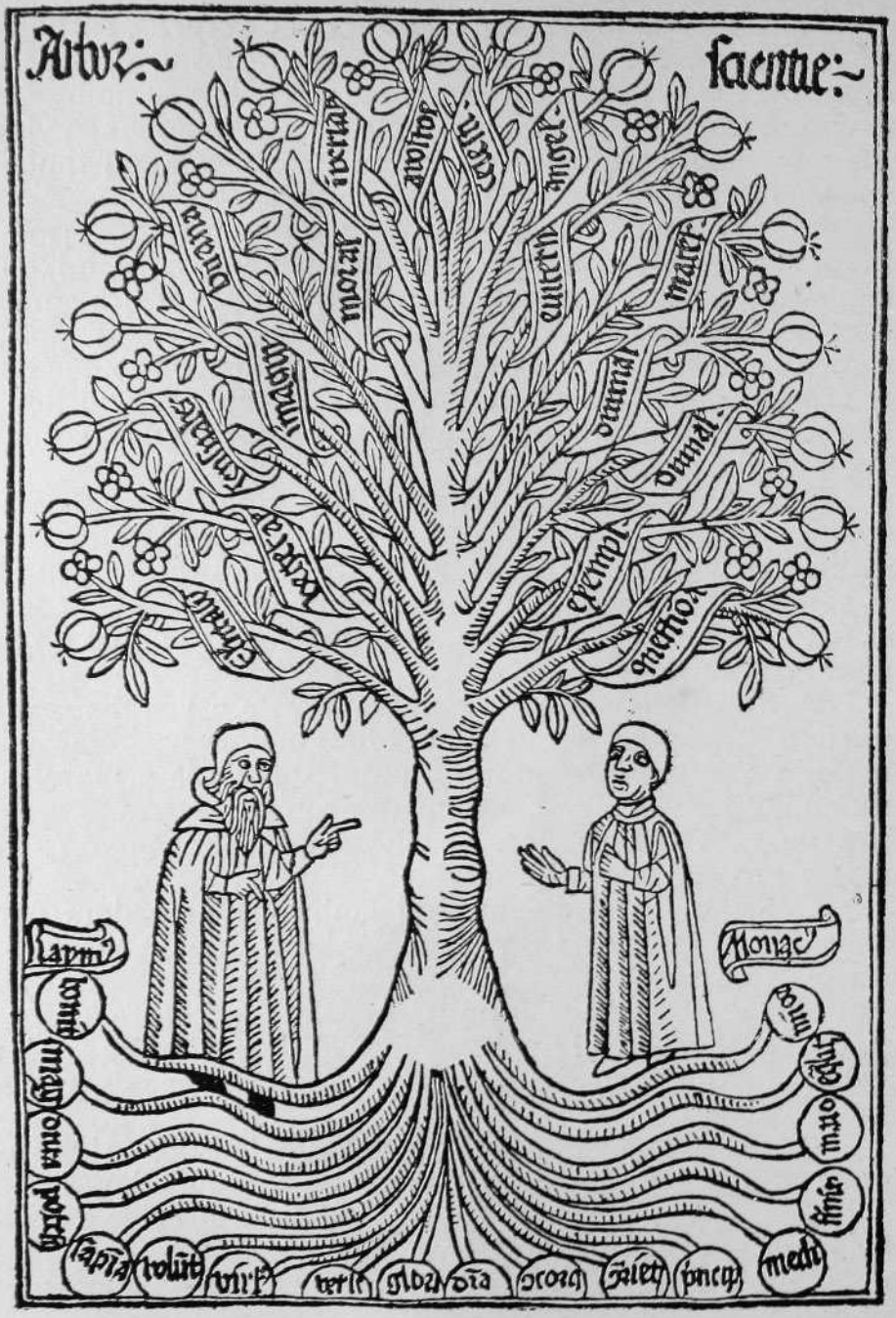
7. A, hort on hom cull roses, lliris e violes de bona odor e pomes de dolça sabor! Vós sots hort qui és port on restauren peccadors e on s'ajusten virtuts e amors; port e ciutat on lo dimoni no entra ni ha poder; port on tot peccador viu e sana e està alegre e en pau, desirant vostra honor, e vos amar, pregar, lloar e servir.

8. Vós, mellor e major mare, ahor, e a vós fas reverència e honor; car per lo major fill e mellor, sots major e mellor mare que totes mares, de qui sots dona e mare. A vós dó mi per vos servir, e som fill poch per peccat, e desir ésser bo e gran fill en virtuts e amors, per ço car me dó a la mellor e major mare per servidor.

9. Seller de vi d'amor qui embriaga peccadors per amor! Sia de vostra mercè que en vós bega amor, esperança, consolació e perseverança; seller qui'l cor escalfa per amor, e qui dóna membrança, humilitat, pietat, caritat, fe e esperança; seller d'on ix la nostra salvació, benedicció e repòs; seyler on s'ajustaren divina natura e humana per salvar tota gent xristiana.

10. A, ventre verge e gloriós! Trametets-nos sajús valors e amors, per ço que hajats molts e bons amadors.

11. Regina! Pus sots ajuda, ajudats; e pus sots avocada, avocats; e pus sots membrança de peccadors, nos membrets, ajudets, guardets e salvets, car en vós n'havem esperança.

D'una edició llatina (Barcelona 1505) de l'"Arbre de Sciencia" de Ramon Llull.

LLULL I LA CATEGORIA ESTÈTICA DEL POÈTIC

I. La categoria estètica del poètic. — II. La seva suprema valoració per Ramon Llull. — III. Causes d'aquesta valoració lul·liana: a) *causa comuna: el misticisme;* b) *causa pròpia: la seva teoria del coneixement.*

Un dels aspectes més interessants de la posició estètica de Ramon Llull és la valoració suprema de la categoria del poètic: aspecte interessant per si mateix i interessantíssim per la continuïtat lògica que aquella posició presenta amb el misticisme i la teoria del coneixement del mestre.

I

Sabut és que el terme "poètic" té dues accepcions distintes: la de relatiu a la Bella Art de la Poesia i la d'una categoria estètica que pot donar-se en objectes tant artístics com naturals; aquella categoria estètica que significuem en dir, per exemple, "quin recó més poètic!", "quin cel tan poètic!"

La categoria estètica del poètic difereix de la categoria del bell específic o bell en sentit estricte en el fet que el bell plau en ésser ell mateix contemplat, i en canvi el poètic promou en la memòria o en la fantasia un procés d'imatges belles.

Bell és el sol llançant raigs sobre mons; poètica és aquella mitja llum feble d'enllà, les nebuloses, esperança de nous mons — gallardeja la bellesa en diversos exemplars de la nostra espècie en llur plenitud jovenívola; el poètic titil·la en la cara d'un nen, prometedora de magnanimitat, en la xarxa de solcs deixats a la faç d'un vell per anys plens d'esforç i noblesa; — podem trobar en aparadors belles imatges de la Verge; les poètiques són aquelles potser deformes, corcades, però aureolades de la devoció secular dels nostres avantpassats per als quals foren model de virtuts, estímul de gestes i consol de tribulacions.

El poètic fuig del present, de tot el que es mostra en plenitud vital: ho deixa per a domini de la bellesa; i ell s'esmuny devers ruïnes

i relíquies, vestigis sagrats del passat, o voleteja entre poncelles, albirant nebuloses, unes i altres esperances de futurs — el poètic esguarda immortalitat sobre la fossa, augura una vida bella i plena afitorant un infant entre el ritme del bressoleig; és una intuïció de l'etern en el que neix i mor; un sentiment del diví immutable prop de tot allò que va i ve i es transforma i es mustia i s'esllangueix; l'ésser del que fou o serà, o del que cap aparença no té; l'afirmativa negació de la negació dels superficials que sols veuen el forà, i dels miops per als quals s'esvaeixen els llunyedars.

Es més suggestiu que expressiu; estímul d'imatges en contigüitat que una intuïció amarada del sentiment de la unitat fonamental dota amb inefable continuïtat.

II

Aquesta és per a Llull la suprema categoria estètica, molt superior a la del bell específic o bell en sentit estricte.

Així, per exemple, en el *Llibre de Contemplació* (cap. 120. dist. 23, llibre 3) posa en l'ordre que anomena de la bellesa, la imatge de la Creu per sobre de totes les altres imatges fins a semblar-li impossible "que'ls pintors pinten ni diboxen ni entallen nulla autra pintura sinó creus", i és perquè totes les altres imatges són "pus belles de fora que de dintre", perquè suggereixen associacions d'imatges, pensaments i sentiments de menor bellesa que les suggerides per la contemplació de la Creu (Cf. id. cap. 104).

Troba (*Libre de Contemplació* vol.. 2, lib. 3, dist. 23) que "molt és pus bella cosa de veer los fems en l'ort que la mala fembra en l'esgleya, ja sia so que los fems sia cosa de leja figura e la fembra sia de bella figura, e assò és, Senyor, per so car de femoral qui és en l'ort isquen fulles e flors e fruits de diverses colors et de belles odors e de bones sabors, e de la mala fembra, per bé que sia ornada, non ix sinó peccat e pudor e sutzetat"... "aquella sua bellesa tota tornarà en pudor e en vèrmens e en cucs, e la terra menjarà e compudrirà totes aquelles faysons que ella tiny e acolora".

Troba en la Música major bellesa en tant que li revela, li suggereix, l'harmonia produïda pel moviment de les esferes celestes.

Els mots abril i maig són per a ell (cap. 100 de l'*Ars Magna*) més bells "pulchriora verba" "que quan es diu octubre i novembre, perquè assenyalen flors i fulles, i cantadissa d'ocells i renovellament del bon temps i generar de les coses".

Avalua, doncs, estèticament no segons l'objecte contemplat, sinó segons el contingut del procés psíquic d'associació d'imatges, pensaments i sentiments suggerit per l'objecte contemplat que solament li serveix de trampolí per a aquell procés suggerit.

III

a)

Aquesta visió i valoració, més segons la categoria del poètic que segons la bellesa pròpiament dita, és compartida per tots els místics.

Plató no és un místic, però en presenta algun caire; i un dels llocs que més palesa aquest caire, el cap. XXX del *Fedre*, ens mostra precisament que la visió de quelcom bell ací baix és sols un estímul de recordació d'aquella veritable bellesa d'allà dalt, d'esforç per a volar-hi amb una pruïja de renovellament de les nostres ales un jorn trencades, menyspreant el d'ací baix on estem lligats al cos com ostres a llurs conquilles, estimant en tot cas les belleses com a fosques semblances de l'íntegre, simple, immòbil i benaventurat en què fórem iniciats allà en la llum pura.

Buscando mis amores,
Iré por esos montes y riberas,
Ni cogeré las flores,
Ni temeré las fieras,
Y pasaré los fuertes y fronteras.

¡Oh bosques y espesuras
Plantadas por la mano del Amado!
¡Oh prado de verduras,
De flores esmaltado!
Decid si por vosotros ha pasado.

... ...

¡Oh cristalina fuente,
Si en esos tus semblantes plateados
Formases de repente
Los ojos deseados
Que tengo en mis entrañas dibujados!

L'ànima mística no cull les flors; frisa per trobar entre elles la petjada de l'Amat, i no reposa en contemplació morosa de la cristallina font, ans sospira per aquells ulls que porta dibuixats en el més pregon.

b)

Ultra el misticisme, aquesta causa de la susdita valoració suprema del poètic, n'hi ha una altra, particular en Ramon Llull, que fa que la valoració lul·liana del poètic sigui tan predominant respecte a les altres categories estètiques.

Mentre que l'Escolàstica tomista té el coneixement sensitiu per un veritable coneixement encara que inferior a l'intel·lectual, per a Ramon Llull el coneixement solament hi està iniciat en el sensitiu; la sensació no és un coneixement, sinó en tot cas un "factor" del coneixement; el sensitiu no té valor substantiu de coneixement: no hi ha altre coneixement pròpiament dit i substantiu que l'intel·lectual.

I el coneixement té lloc segons Llull inquirint l'enteniment en la memòria les significacions; la significació d'una cosa és assequible per mitjà de les significacions d'altres coses i en relació amb elles, "com lo pescador qui amb un pex pren altre pex" (cap. 162 del *Libre de Contemplació;* dist. 28, lib. 3 vol. 2); i l'enteniment junt amb les altres potències, que dintre de la psicologia lul·liana no es confonen mai amb ell però hi col·laboren constantment, va pescant noves connexions i analogies, amunt sempre, fins a arribar a l'ordre d'intel·ligibles que com més immaterials, més exempts són de la impenetrabilitat, propietat exclusiva de la matèria, o sia, els intel·ligibles recíprocament penetrables i penetrats, compenetrats, "implicats", per sobre dels quals solament hi ha l'Intel·ligible U i Simplicíssim, en "descendint" del qual es té ja adquirida una nova llum (dist. 2 del *Compendium seu Commentum Artis Demonstrativae*) per a veure-ho tot en connexió, per a capir la solidaritat de tots els intel·ligibles entre ells; per a veure "omnia ubique", com digué més tard el gran admirador del nostre Llull, aquella àuria anella entre la Filosofia medieval i la moderna, Nicolau de Cusa (*Direcció de la unitat* cap. 7).

Doncs bé: és conseqüent que segons Llull la contemplació estètica del sensible sigui de poca vàlua; l'home ha d'esguardar el bell "amb ulls espirituals", viure l'associació d'imatges, idees i sentiments suggerida pel sensible, les quals s'enllacen elevant-se, i llavors es compenetren, i compenetrades romanen polaritzades en qualssevol direccions que no siguin les de devers la Creu, centre d'atracció de la Bellesa Infinita feta sensible, i focus de llum per al judici estètic sobre totes les coses (cap. 104, dist. 23, lib. 3 *Libre de Contemplació*).

PERE FONT I PUIG

LES VIES DE LA VERSIFICACIÓ EN LLULL

Si amb la perfecció, formal i intrínseca, de l'Alcorà —venia a raonar Ramon Llull l'any de gràcia de 1285— els sarraïns intenten de demostrar la divinitat de la seva doctrina, cal que ell, indigne servent, tracti d'escriure un llibre que tanqui "mellor matèria que l'Alcorà" i provi de posar-lo "en aixi bell dictat com l'Alcorà"; i amb aquesta inicial idea apologètica —"e açó fas per ço que hom pusca argüir als sarraïns que l'Alcorà no és dat de Déus, ja sia que sia bell dictat"— escriu el llibre de *Los cent noms de Déu*, fill, com tota la seva obra, d'aquell seu desig abrasador de demostrar les veritats dogmàtiques no tant per un procediment racional directe com per mitjà de proves negatives que llevin al contradictor la possibilitat de rebutjar-les raonablement.

Tot noble combat, però, demana igualtat d'armes: si "los sarraïns canten l'Alcorà en la mesquita", ell versificarà el seu llibre, per tal que es pugui "cantar segons que els sarraïns canten"; i el rimarà en vulgar perquè "mills hom los pusca saber de cor" i puguin ésser cantats "segons que els Salms se canten en la santa Esclésia". És evident, doncs, que aci, com han vingut remarcant de temps els comentaristes, la forma mètrica neix empesa per una necessitat essencialment didàctica i mnemotècnica; pero tampoc no ho és menys que hi ha, encara, un altre motor subterrani que cal no menystenir: tant, almenys, com un pur mitjà al servei d'una eficàcia, la versificació ens hi apareix filla d'aquell desig explícitament confessat de fer un "bell dictat" (i és clar que no compta, en aquest cas, que el desig sigui o no atès!); d'on aquest compromís aprioristic entre l'estricta tècnica i la consentida irregularitat: "e no fem força si en alcuns verses ha mais síllabes que en altres, car açò sostenim per ço que mellor matèria puscam posar en el libre".

Més enllà, encara, devers un concepte més estrictament formulari,

podem situar, dintre la producció lul·liana en vers, bona part del llibre de *Medicina de Pecat*, posat en vers "car mills pot ésser decorat"(és a dir, après de memòria). O aquella *Lògica novella*, perífrasi o comentari lliure del tractat aràbic d'Algatzell: una finalitat merament didàctica mou Llull a rimar un discurs, el caràcter abstracte i complicat del qual demanaria més una explanació lliure de traves mètriques que un encasellament formal — a favor del qual el decanta, en la tria, la major aptitud d'ésser retingut per la memòria.

No eixit d'aquella naixença comuna que demana tota veritable creació poètica, el llibre ens mostra un desequilibri entre el contingut i la seva carcassa. Si, com assenyalà J. Rubió, editor i comentarista de la *Lògica*, Ramon Llull en aquest text no es permeté grans llibertats quant al nombre de síl·labes, no és sense una constant fluctuació acomodaticia entre les normes i la contravenció que reeixí a fer-ho: deixant de banda els pocs versos atrofiats o excessivament llargs i les escasses rimes imperfectes, la regularitat sil·làbica i de rima hi és obtinguda amb l'admissió de sinalefes (v. 945: "*aquell*a a*igu*a e *l'aigu*a e*xament*" = 8 síl·labes), la separació de combinacions decreixents (v. 691: "*e demostren que Déus és*" = 8 s.), la diftongació de decreixents (v. 272: "*dues indivídues apellades*" = 8 s.) i amb l'esllavissament de l'accent gramatical per tal d'igualar alguns versos amb rima femenina, que serien pròpiament de 7 síl·labes amb moviment trocaic, amb els de 8 síl·labes de rima masculina amb moviment iàmbic:

que en IV noms s'afigura:
lo primer, primer se dirà,

(Cal llegir *s'afigurà* per tal de regularitzar el nombre de síl·labes i la rima).

Lluny de *no fer força* — com en el cas del llibre de *Los cent noms de Déu* — ací Ramon Llull "es guia més que per res, per les conveniències del vers" (Rubió). D'on la contravenció formal esdevé pur recurs de regularització mètrica.

Més ençà, d'altra banda, en un estudi de creació més lliure, la forma neix, a vegades, d'un desig noble de superació: "esdevenc-se un dia que ell [el Canonge de Persecució] passava davant una taverna on havia ajustats gran re de tafurs e de goliards e de arlots, los quals bevien en la taverna e *cantaven* e ballaven e *sonaven estruments*. Lo canonge entrà en la taverna e comprà del vi e ballà ab los tafurs, e *dix* estes cobles de Nostra Dona:

A vós, Dona Verge Santa Maria...";

la tècnica meticulosa de l'antic poeta cortesà que havia estat Ramon Llull, abans que Jesús se li aparegués

> ... ... *cinc vets crucifigat*
> *per ço que el remembràs e en fos enamorat,*

reviu en aquestes estrofes, en les quals la Dama dels trobadors esdevé, en devota trasmudança, la Verge Maria. Si no la tècnica estricta, la manera dels trobadors pot ésser també reconeguda en les poques pàgines llegidores de la *Medicina de Pecat* (*D'esperança*, II § 24; *A Jesús*, V. § 7) o en algun fragment de les *Hores de Nostra Dona*:

> *Quan veig la terra e la mar*
> *lo cel, e auig aucells cantar*
> *e sent de les flors llur odor*
> *e de les viandes sabor,*
> ... ...
> *adoncs sent al cor tal douçor*
> *que anc no la sentí major,*
> *e dic a la Verge plorant:*
> *Veus-me, Dona, en vostre coman.*
>
> (*De completes*, VI)

I més ençà, encara, el *Desconhort*, per exemple. Una necessitat purament interna motiva ací el cant — "per ço que alleujàs un poc

sa dolor, la qual havia per ço car no podia haver acabat en la cort de Roma lo sant negoci de Jesucrist e la pública utilitat de tota la Crestiandat" —, la noblesa del qual s'engrana íntimament a una forma àmplia i reposada que controla sempre la roent *allure* discursiva — tan meravellosament sostinguda en el desdoblament psicològic de les figures de *Ramon* i l'*Eremità*. L'última trava, però, que encara reté el *Desconhort* — aquell "so de Berart" en el qual cantava's el poema — és rompuda, a la fi, en la poesia "de més sentiment i més emotiva del Doctor il·luminat" (Alòs). En el *Cant de Ramon*, escrit quan "no podent fer gran bé per manera de saber, consirà fer gran bé per manera d'amor" en encarar-se de nou amb la deu subterrània de la dolor i el desengany que de temps el torturava, Llull *troba* es-

pontàniament una forma estricta, concreta, himnica, draperia perfecta a un subjectivisme processal esdevingut pura consciència lírica:

Són creat e ésser m'és dat
a servir Déu que fos honrat,
e són caüt en mant pecat
e en ira de Déu fui pausat.
Jesús me venc crucificat,
volc que Déus fos per mi amat...

ALFONS SERRA-BALDÓ

LES VOSTRES MANS, RAMON...

Tanta de llum encega el meu esguard, perdo la veu en la forest dels vostres càntics i, inútilment, els meus genolls doblego a la riba sens fi de l'oceà del vostre amor.

Les vostres mans, Ramon, ardents i salabroses!

J. V. FOIX

VIOLINO

Avuto
dei varipinti francobolli in cambio,
e muto
da tanto, così vaghi argentei suoni
dal tuo legno cavavo questa notte,

mio violino, sostegno
della difficile età, di lei nato
miraggio, a oscure inquetudini porto,
che il mio dono non eri.
A te nei sogni
rivivo, a quando a quando, di una notte.

FONTANELLA

Sotto gli alberi spogli del viale
degli svaghi offrì invano il suo zampillo.

Ma è venuta l'estate, altro le accade.
È cara a tutti, al vecchio curvo come
al giovane che il suo corpo modella
nel segno sotto cui nacque severo.
Il passante che segue d'un pensiero
arido i fili e la scopre, devia
verso una gioia pronta e gratuita.

Offre un sorso di vita ad ogni vita,
che in sè grata l'accoglie, poi l'oblia,
per proseguire ignara al suo destino.

UMBERTO SABA

AL SO DEL CLAVICÈMBAL

Calli Beethoven,
l'impetuós diví que, avui, esquinça
amb massa fúria el vel d'aquest silenci!
Polsi Rameau el teclat del clavicèmbal
cristal·lí i que, al so càlid de la flauta
del cucut amorós que percudia,
d'un percudir sonor de nota d'aigua,
la meva soledat, avui beata,
Danquin esgrani el seu "rondó", purissim!
Que, aquest capvespre tardoral que daura
la boira fina de perfum que munta
del turíbul votiu i omple ma cel·la,
no puc amar ni cobejâ altra joia
que l'enfonsar-me en l'esponjor de l'hora
i, així, suspès,
mig ensonyat entre l'anhel i el somni,
veure-us passar pel cel d'aquest capvespre,
fent-hi extremî amb peu nu la terenyina
d'argent que hi va teixint el clavicèmbal
i emergint, fina i blanca d'un blanc pàl·lid
de nard, de la negror de vostra vesta
de vellut i de ròssec que arremora
els murmuris secrets d'aquest silenci...
Wanda Landowska!

Per a Wanda Landowska, sentint-li interpretar «Le Coucou», rondó de Danquin.

L'OLIVERA DE LLUM

EN LA NAIXENÇA DEL PETIT MACIÀ ALAVEDRA

Uxor tua sicut vitis abundans, in lateribus domus tuæ.
Filii tui sicut novellæ olivarum, in circuiti mensæ tuæ.

Psal. CXXVI- 3

Tot reposa en la llar.
El titil·lar del llantió es diria
tènue bleix d'una ànima que espera.
En el silenci de la nit, l'Esposa
dorm sota un vel de llum
d'una blancor de somni que la nimba.
Despert, devora seu, l'Espòs vigila.
El seu esguard,
d'esperançat,
sotja en els murs del recambró,
tan àvid,
que el mur més dens n'ha esdevingut translúcid.
I al mateix cel d'una blancor de plata
que serva encara l'humanal tendresa
de l'estel d'un Nadal que s'hi ponia,
d'un nou Nadal
pressent l'estel
que ja hi apunta.

* * *

L'hora és tranquil·la, migdial. L'esposa,
amb pesantors de parra que es decanta,
vora l'Espòs,
estén les seves mans encara exsangües,
pàl·lids nenúfars que, a la llum de l'hora,
es van tenyint, poc a poquet, de rosa,
en la blancor de roba de la taula
que, avui, rutila d'una gràcia nova.
Pel bellugueig diví del seu somriure
i el tremolor de llums que té a la galta
i la dolçor que li ungeix els polsos,
no es diria sinó que és l'ombra prima
d'una olivera que ombregés sa cara.
De l'Olivera de dos Tanys, de fulla
tan trèmula i sedosa i platejada,
que es confon amb la llum que, cada dia,
com un finíssim rou els plou a taula.

* * *

O llar beata entre les llars!
Al cel petit de la petita alcova
trencâ has sentit alhora un nou Estel
i el primer plor d'una veueta nova
de punta tendra d'esbarzê i de mel!

VENTURA GASSOL

TRES POEMES JAPONESOS

SOL

Solitud dins la Natura: l'angoixa
em nuava un sanglot a la gola...
oh sol, sol!
·..i era un crit de victòria: el Sol
que pintava la posta.

RUÏNA

¡Oh roïna, la Vida, roïna,
i tota aclofada damunt meu,
desolada ruïna,
sense esperança de claror d'estel!

FULLA

Fulla de la venjança, com fulgures
al record del pit enemic!
Però el temps et rosega, l'inic! –
ja no dures.
Ja el sentit augural
(què series, oh fulla, tan lassa?)
et veu caure despresa – tot passa –
plena de rovell tardoral.

C. A. JORDANA

LA MUSA POLIGLOTA

Podríem inscriure el famós sonet plurilingüe de Góngora al davant dels poemes que un atzar de coincidències ens permet d'aplegar ací. En pocs dies han arribat a les nostres mans un poema gallec de García Lorca, una "cantiga catalana" — gentilesa ben exquisida — d'Alvaro Cunqueiro, i algunes afortunades temptatives de Sànchez Juan en llengua aliena. Hauríem pogut nodrir aquesta companyia amb les admirables estances italianes de Carles Riba i amb les fines notes d'"Amour et Paysage" que altre temps confegí Josep M. Junoy. No tenim, però, cap designi de recerca i inventari; ens plau només de proporcionar als nostres lectors l'oportunitat d'assaborir algunes novetats interessants de lírica poliglota.

MADRIGAL A CIBDÀ DE SANTIAGO

Chove en Santiago
meu doce amor.
Camelia branca do ar
brila entrebecido o sol.

Chove en Santiago
na noite escura.
Herbas de prata e sono
cobren a valdeira lua.

Olla a choiva póla rua,
ceio de pedra e cristal.
Olla no vento esvaído
soma e cinza do teu mar.

Soma e cinza do teu mar,
Santiago, lonxe do sol.
Agoa de mañán anterga
trema no meu corazón.

Federico GARCIA LORCA

A UN PAGLIACCIO

Rosso Cesareo, col naso arricciato
E (parafulmine, dicesti) il ciuffo,
Fior di stela gentil, celeste buffo,
Fra un mondo viaggiatore e rinnovato.

Sulla pista del circo illuminato —
(Fratel del firmamento) un poco muffo
D'aria di notte e mar — sei lo stantuffo
Mosso al divertimento colorato.

Figlio di quatro padri — bel contrasto
Del padron, genitor di quatro bimbi.
Travestito da bambola rimasto,

Sebbene il clown infarinato in limbi
Ti scaricasse la pistola fin
che volò tua sveltezza al camerin.

Sebastià SÀNCHEZ JUAN

VILLANCICO

A Manuel de Falla

A la nana nana,
A la nana queda.
Los ángeles cantan,
Olor a violetas,
En prados del cielo,
Bajo hierba nueva.

A la nana nana,
A la nana leda.
Los ángeles cantan,
Color de violetas,
En montes del alba,
Sobre nieve nueva.

Sebastià SÀNCHEZ JUAN

ELEGY

To Mr. Henry Francis Waughan

I feel a thrilling star
(Not yet through mine eyes)
Very near and far —
An angel doth rise.

Sebastià SÀNCHEZ JUAN

CANTIGA CATALANA

Paradís, Enlloc,
l'aigua és flor
i l'ànima em roba
mon amor!

La mar és encara una noia nova
i per cims d'Enlloc el seu cos s'enfonsa
mon amic!

El veler és un roser florit
i el vent nou una fletxa d'or fi
mon amor!

Ocells refilen sota el cel d'Enlloc
que és un món blau de suau remor
mon amic!

Aigües dels rius de la verda riba
veniu als arbres del Paradís! us crida
mon amor!

Enlloc, Paradís,
ferit m'he vist
de flors el pit
mon amic!

Alvaro CUNQUEIRO

Quaderns de Poesia – Redacció: Corts Catalanes, 660 (joieria Sunyer). Administració: Llibreria Catalònia, Ronda de Sant Pere, 3 – Núm. solt: 1'50 ptes Subscripció: Barcelona, 12 ptes. anyals, Fora, 14 ptes. anyals-Sortiran deu quaderns l'any.

Castells-Bonet, S. A.